

ופרשה זו נאמרה בסוף ספר במדבר סמוך לספר דברים שבו מתחלת בחינת תורה שבעל פה שמושה מפי עצמו אמרו, והוראת שעה זו שבסוף ספר במדבר, היא כמחברת בחינת תורה שבכתב שכל דבריה קצובין, עם תורה שבעל פה שמפי חכמים ויש בה תקנות של שעה ושל א מן התורה, ואעפ"כ הכל נעוץ בתורה שבכתב ומרועה אחד ניתנו שתייהן.

וכן כתוב בספר מי השלוח: פרשה זו נאמרה בסיום התורה (שכן ספר דברים הוא 'משנה תורה'), מלמד שלא בלבד הוראות כלליות לאדם בישראל יש בתורה, אלא גם עצות והנהגות שלשעה, 'לדעת בינה לעתים', הכל תמצא בתורה, וכפרשה זו שאינה נוהגת אלא לשעה. ואם ישכיל האדם ויתבונן בתורה, יוכל להבין ולידע הימנה רצון ה' תמיד מה הוא רוצה ממנו ברגע זה. ועל כך נאמר (דברים ח): למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם — ה' לחם' זהו דברי תורה הקבועים ועומדים; כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם — על רצונו הפרטי בנפש זו ובשעה זו.

ולא תסב נחלה לבני ישראל ממה אל מטה... — הנה דבר זה לא נהג אלא באותו דור בלבד, ומה יש לנו לשמוע לדורות מהוראה זו? אלא שמכאן אנו למדים שכל שבט ומשפחה בישראל יש לה 'נחלה' המיוחדת לו בארץ, דרך מיוחדת לנפשו לעבודה ולשמרה; ולא הרי זו כהרי זו, אלא שכל הדרכים לבני ישראל — דבוקים בישראל סבא. וכשם שאין בלבו אלא אחד, כך אין בלבם אלא אחד.

איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל — כל אחד בדרך השוה לו, אך ידעו ויבינו כי יש עוד 'נחלות' אחרות של אמת ואלו ואלו דברי אלקים חיים (עפ"י אגרא דכלה. מספר הפרשיות).

דף קכב

ז'היה מכוין ברוח הקדש ואומר זבולן עולה, תחום עכו עולה עמו... נפתלי עולה ותחום גינוסר עולה עמו' — הרי"ד פירש שלכך נקט שני אלו, כי רצה לנקוט הקצוות של ארץ ישראל, מזרח ומערב; זבולון שוכן לחוף אניות, בים שבמערב. ואילו ים גינוסר שאצל נפתלי הוא במזרחה של הארץ, כמוכה בפרשת 'אלה מסעי'.

'לעולם הבא אין לך כל אחד ואחד שאין לו בהר ובשפלה ובעמק שנאמר שער ראובן אחד שער יהודה אחד שער לוי אחד' — הרי שאפילו ירושלים עצמה עתידה להתחלק ל"ב שבטים, והוא הדין בשאר ארץ ישראל (עפ"י רמ"ה).

ורשב"ם פירש שמשמעות 'אחד' — שוה. והר"ן כתב שאין להוכיח מהשערים לענין נחלה, כי השערים אינם אלא לזכרון שבטי ישראל, רק מיתור 'אחד... אחד' דרשו.

'הקב"ה מחלק להן בעצמו...' — ונפקא מיניה, כשם שהוא יתברך חי וקיים לעולם, כך תהא אותה החלוקה קיימת לעולם. אבל חלוקה ראשונה כיון שהיתה על ידי בני אדם, כשם שהם בטלים ומתים כך חלוקתם נתבטלה והוגלו ישראל מן הארץ. כגון זה מובא במדרש: בשעה ששמעו ישראל אנכי ה' אלקיך נתקע תלמוד תורה בלבם והיו למדים

ולא היו משתכחים. באו אצל משה ואמרו דבר אתה עמנו ונשמעה. חזרו להיות למדים ושכוחם. אמרו, מה משה בשר ודם עובר אף תלמודו עובר. מיד חזרו ובאו אל משה ואמרו הלואי יגלה עלינו פעם שניה. הלואי יתקע תלמוד תורה בלבנו כמות שהיה. אמר להם: לעתיד לבא הוא שנאמר ונתתי תורתך בקרבם ועל לבם אכתבנה] (תורת חיים).

ע"ע בספר ישראל קדושים לר"צ הכהן, עמ' 109.

'למאי אילימא לשופרא וסניא, אטו בשופטני עסקינן? אלא לקרובה ורחוקה' — יש מפרשים [דלא כרשב"ם ועוד] שהשאלה נסובה על פירוש הכתוב בין רב למעט; אם בא לומר שזה שקיבל קרקע יפה מעלה דמים לזה שקיבל כחושה — פשיטא ואין צריך לומר, אטו בשופטני עסקינן שאין מדקדקים בין יפה לכחושה? אלא בא הכתוב לומר שמי שעולה לו החלק הקרוב לירושלים, צריך ליתן לבעל החלק הרחוק דמים לפי השבח, אעפ"י ששניהם שוים באיכות הקרקע.

ולפירוש זה, לדברי רבי אליעזר שבכספים העלוה, אכן כל נחלות השבטים היו שוות בגדלן, ושבט שנפלה בחלקו קרקע כחושה, קיבל כספים משבט שקיבל קרקע יפה. [אבל לפרשב"ם אין החלקים שוים בגדלם בדוקא אלא בהתחשב בטיב הקרקע. ומה שכתב הרשב"ם (קכא סע"ב) 'לשנים עשר חלקים שוים' — היינו שוים בדמי הקרקע, לפי כמותה ואיכותה].

(ע"ב) 'אמר רב נחמן בר יצחק הכי קאמר... הא נמי תנינא... ועוד מאי אלא? אלא אמר רב פפא... הא נמי תנינא... ועוד מאי אלא... אלא אמר רב אשי... הא קתני לה לקמן... ועוד מאי

אלא...' — פירשו המפרשים (ע' שיטמ"ק, תו"ח): הקושיא הראשונה שבכולן אינה קושיא אלימתא, כי יש לומר שרצה התנא לפרש הדבר אעפ"י ששמענו זאת מכלל'א. אלא עיקר הקושיא בכולן היא 'מאי אלא'. [ואולם פירושי החכמים לא נאמרו בעיקרם לתרץ קושיא זו, שהרי לא תורצה הקושיא עד לפירוש מר בר רב אשי — אלא כל חכם פירש משנתנו לעצמו, ומסדר הש"ס הוא שסידרם בזה אחר זה].

וכבר כתב הרשב"ם שאין שייך לומר 'ועוד... אלא כאשר הפירכא האחרונה עדיפה מהראשונה. (וכע"ז כתב הריטב"א כאן ובכ"מ שנמצא כן הרבה בתלמוד, שמסתמך בקושייתו בעיקר על הטענה השניה [וראה גם בתוס' להלן קעב: סד"ה אבל; עליות דרבנו יונה להלן קכה. תוס' יומא ב: ד"ה הנ"מ; מהרש"א פסחים עח רע"א].

ואולם יש 'ועוד' שאינו אלא אילום הקושיא הראשונה ואינה קושיא העומדת לעצמה. [והרמב"ן (ב"מ ע.) כתב שרוב 'ועוד' האמורים בתלמוד הם אמורים על דרך זו. וע"ע ממה שכתב הריטב"א (להלן קנד:): שאינו אלא במיעוט דמיעוט המקומות]. וע' בב"מ שם בתוס' ותוס' מכות ב. ד"ה ועוד. וע"ע במובא להלן קנד:).

זכי תימא קא סתם לן כרבי יוחנן בן ברוקא, סתם ואחר כך מחלוקת היא, וסתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם' — התוס' (כאן ובכ"מ — וכמו שבאר הרשב"א בשו"ת קיד) נקטו שסתם ואח"כ מחלוקת, אעפ"י שאינה כסתם משנה בעלמא שהלכה כמותה בהחלט, הרי הדעה הסתמית נחשבת דעת הרבים, וברוך כלל הלכה כרבים אלא אם מסתבר טעמו של היחיד. אך צדדו לומר שמא אין אמורים כן אלא כשהמחלוקת שנויה בסמוך לסתם, אבל כשאיננה בסמוך יש לומר שחזר בו רבי ממה שסתם. (וכן נקט בתורא"ש).

והרמב"ן (ביבמות מב) כתב: סתם ואחר כך מחלוקת — אין הלכה כסתם בדוקא, אלא פעמים הלכה ופעמים אינה הלכה. (יש לומר שאינו חולק על התוס' ודבריו אמורים רק כשהמחלוקת אינה סמוכה לסתם, אבל בסמוכה, הרי זה כרבים מול יחיד).

והרש"ש (בכריתות רפ"ג) והנצי"ב (כאן) כתבו ללמוד מדברי התוס' (שם) שבדוקא אין הלכה כסתם. (ויש לפרש עפ"י סברת התוס' הנ"ל, שרבי חזר בו מפסקתו הראשונה. ולפי"ז הדברים אמורים רק כשהמחלוקת אינה סמוכה לסתם). ולפי זה מובנת היטב קושית הגמרא, הלא קיימא לן כרבי יוחנן בן ברוקא והרי כאן סתם ואח"כ מחלוקת (נצי"ב).

וכעין זה משמע בריטב"א, אלא שכתב שאין למדים מן הכללות (עירובין כו.). שלא נאמרו אלא על הרוב, אבל יתכן שהלכה כסתם.

ע"ע: תוס' שבת פא: ד"ה והא; קנו סע"ב; עירובין צ. ד"ה והא; ביצה ב: ד"ה גבי; ע"ז ו. ד"ה פשיטא; חולין מג. ד"ה והא; כללי התלמוד לבעל כנסת הגדולה — כה; יבין שמועה רג; שער המלך מעשר שני ג, יז; רש"ש עירובין מז.

דף קכג

יובחללו יצועי אביו נתנה בכרתו לבני יוסף... — ואם תאמר כיצד הועילה העברת הבכורה ליוסף, והלא אין אדם יכול להשוות הבכור לפשוט שנאמר לא יוכל לבכר... (ע' להלן קל. קכו:)? ושמה תאמר בלשון מתנה מחיים אמר כן, ככתוב ואני נתתי לך שכס אחד על אחיך הלא אף מתנה אינה מועילה באמירה גרידא מדאוריתא אלא מדרבנן?

אלא קודם מתן תורה שאני, ונתנה תורה ונתחדשה הלכה. ואם לא תאמר כן, הלא על יעקב עצמו קשה במה קנה הבכורה מעשו, והלא דבר שלא בא לעולם הוא? — אלא ודאי אין להקשות מקודם מתן תורה (עפ"י יד רמה להלן קכו:).

במה שכתב בענין מכירת הבכורה מעשו — כן כתב בשו"ת הריב"ש (שכא), שקודם מתן תורה היתה מועילה מכירת דבר שלא בא לעולם. ובקצות החשן (רעח סקי"ג) צדד שבאמירת עשו למה זה לי בכורה, איבדה מדין סילוק.

'חרבי זו תפלה' — פירוש, אמירת שבח [כמו שאמרו (ברכות לא.) 'לשמוע אל הרגה — זו תפלה' ופרש"י תפלה של שבח], המועילה למשוך חוט של חן ואימה על פני האדם, כחרב שמועילה כלפי העומד בקירוב מקום ורואהו, אך איננה מועילה כנגד העומד מרחוק. 'קשתי זו בקשה' — בקשת צרכים וצעקה בעת צרה, המועילות לכל דבר, כמו קשת המועילה למרחוק (מרומי שדה).
[ע"ע בספר מגיד דבריו ליעקב עה"פ 'ותשב באיתן קשתו']

אף שאין מקרא יוצא מידי פשוטו גם כן, אשר יעקב אבינו ע"ה היה נלחם כנגד אויביו בחרבו ובקשתו — כי בפעולותיו הגשמיות היו גם כן חיים אמתיים, והרי הדרש והפשט חוברו יחדיו (עפ"י בית יעקב — יחי נא).

רב אמר: לעולם רכות ממש, ולא גנאי הוא לה אלא שבח הוא לה... והיתה בוכה עד שנשרו ריסי עיניה' — 'מכאן יש להוכיח לפענ"ד דאם נתלכלך האתרוג ממשמוש הידים, דאין זה חסרון ב'הדר' שלו, דאדרבה שבח הוא לו. ואף שיש לחלק' (אמת ליעקב).

ע' במצוין ביוסף דעת סוטה יא, על שיטת רב [בניגוד לשמואל] במקומות רבים, לפרש המלה או הביטוי כפשוטו ממש.